

Hjelp til å forstå de uforståelige

Nina Strand

journalist i Tidsskrift for Norsk psykologforening

Premature barn kan få dårlig omsorg fordi foreldrene ikke forstår dem. Mange klinikere kjenner ikke godt nok til verktøy som kan hjelpe disse familiene, tror Inger Pauline Landsem.

Å få et prematurt barn kan være en overveldende opplevelse. I tillegg til en dramatisk start på livet med barnet, med lange sykehusopphold og mye usikkerhet om hvordan barnet vil klare seg videre i livet, kan samspillet med barnet by på spesielle utfordringer. Det fungerer annerledes enn med fullbårne barn, og kan være vanskelig å tolke. Barna virker ofte mindre tilgjengelige for kontakt, og foreldrene kan derfor kjenne på frustrasjon og maktesløshet.

– Men å snakke om at forholdet til barnet ikke er optimalt, for eksempel med en helsesøster, er ofte vanskelig sier doktorand og forskningssykepleier Inger Pauline Landsem.

I februar forsvarte hun sitt doktorgradsarbeid, som viste god effekt av foreldreveiledning for familier med premature barn.

Kliniske blindsoner

Landsem mener det finnes blindsoner hos helsepersonell som møter disse familiene.

– Det finnes to feilspor: enten bare å fokusere på babyen, eller bare på foreldrene. Men familien er et *system*. Utfordringer i kommunikasjonen med barnet kan føre til dårlig omsorg fra foreldrenes side. Det gjelder å se også barnets bidrag i dette samspillet, sier Landsem.

Veiledningsprogrammet hun og kollegene i Prematurstudien i Tromsø har brukt, heter «Mother-Infant Transaction Program» (MITP), og er utviklet i USA. Foreldre med premature spedbarn fikk åtte éntimes veiledningsøkter på nyfødtposten. Her fikk de hjelp til å forstå og svare på barnets signaler og følelsesuttrykk. Etter at de kom hjem, hadde de fire besøk der foreldreveiledningen fortsatte og fortløpende ble tilpasset barnets utvikling og temperament.

I sitt doktorgradsarbeid testet Landsem dette foreldreveiledningsprogrammet i en randomisert kontrollert studie der man fulgte barnas sosio-emosjonelle atferdsutvikling opp til ni års alder. Hun undersøkte også foreldres egenrapportering av opplevd stress i samme periode, i tillegg til barnas egenopplevde livskvalitet da de var ni år. Studien sammenligner tre grupper: en tiltaksgruppe med premature, en prematur kontrollgruppe og en kontrollgruppe med terminfødte barn.

Resultatene viste at da barna var ni år, klarte barna i familiene som hadde fått veiledning seg like godt på skolen som barna født på termin – både når det gjaldt atferd og skoleprestasjoner. En tilsvarende normalisering ble ikke funnet i den premature kontrollgruppen. Disse barna viste fortsatt flere atferdsproblemer enn sine jevnaldrende, spesielt uoppmerksomhet, tilpasningsproblemer og lavere kompetanseskårer.

Gjennom hele oppveksten rapporterte foreldrene i tiltaksgruppen stress på samme nivå som foreldrene i termingruppen, fant Landsem. Foreldrene i den premature kontrollgruppen derimot, spesielt mødrene, rapporterte markert mer stress.

– Vi har så langt ikke analysert hvordan ulike utfallsmål samvarierer på individnivå, men mye tyder på at en tidlig styrking av sensitivitet, begeistring, forståelse og samspillskvalitet bringer

familiene inn i mer positive utviklingsspiraler som har effekter på både barn og foreldre gjennom hele barndommen, sier forskeren.

Barna bidrar til omsorgsmiljøet

Barn er medskapere av sitt eget omsorgsmiljø, ifølge Landsem. «Mye tyder på at en svak samregulering mellom barn og foreldre i spedbarnsperioden svekker eller forsinker barnets evne til vellykket selvregulering seinere i småbarnsalderen», skrev hun i en kronikk i Aftenposten 4.11.2014. Som trener i Newborn Behavioral Observation (NBO) tilknyttet Spedbarnsnettverket RBUP sør og øst reiser hun nå landet rundt for å kurse psykologer og helsesøstre i familieveiledning. Det handler mye om trening i å fortolke atferden hos premature barn og å lære om utfordringer barna og familiene kan møte de nærmeste årene.

Landsem ønsker at psykologene lærer denne metoden, ikke minst fordi de møter disse familiene i mange faser; når barna er helt små, når de går i barnehagen og senere i skolen. Kjernen i veiledningen er å styrke foreldrenes sensitivitet, kompetanse og mestringstro i omsorgen for barnet.

– Det er viktig å ikke bare snakke med foreldrene, men også ha kontakt med barnet så man forstår hva det er ved barnets atferd som gjør det så strevsomt å være foreldre.

Bare en forsinkelse

Før hun startet doktorgradsarbeidet, hadde den tidligere spesialsykepleieren i nesten to tiår jobbet med nyfødte og premature barn og deres foreldre ved Universitetssykehuset i Tromsø. Premature barn er ikke vesensforskjellige fra andre barn, understreker hun.

Inger Pauline Landsem mener universitetene burde satse mer på utviklingspsykologi. Slik det er i dag, kan mange psykologer for lite om spedbarnsatferd, sier hun.

– Utviklingspsykologien beskriver det som en forsinkelse, ikke at noe er feil. Dermed handler foreldreveiledningen mest om å bygge bro mellom barn og foreldre, gjøre foreldrene trygge ved å normalisere og å oversette barnets signaler for foreldrene. Når foreldrene forstår barnet sitt bedre, gleder de seg også mer over barnet sitt.

Inger Pauline Landsem

- Forskningssykepleier ved Barne- og ungdomsklinikken, Universitetssykehuset Nord-Norge samt tilknyttet Helsefakultetet ved Universitetet i Tromsø, Norges arktiske universitet.
- Forsvarte 26. februar avhandlingen *Results from the Tromsø Intervention Study on Preterms until children's age of nine* for ph.d.-graden ved Universitetet i Tromsø
- Utga i 2012 boka *En bedre start – for deg og din baby*, Landsem forlag.